

FINDIKOĞLU ÜZERİNE NOTLAR

Prof. Dr. Cavit Orhan TÜTENGİL

Ord. Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu öleli henüz bir yıl olmuştur. Rahmetlinin fikir hayatımızdaki, Türk sosyoloji tarihindeki yerini belirlemek, hakkında kesin bir yargıya ve değerlendirmeye varabilmek için bilimsel çalışmalara gerek vardır. Şimdilik yapılacak şey, biyografik ve bibliyografik çalışmalara öncelik vererek, Fındıkoğlu konusundaki gedikleri tamamlamak ve objektif bir sonuca ulaştıracak yolları aramaktır. «Fındıkoğlu Üzerine Notlar» başlığını taşıyan bu yazının amacı, değişik konulara ve yeni kaynaklara değinerek Fındıkoğlu üzerinde çalışacaklara yardımcı olmaya çalışmaktır.

Fındıkoğlu'nun Hayatı ve Yakın Çevresi

Ölümünden sonra yayımlanan yazılarda, doğum tarihinden başlayarak, Fındıkoğlu'nun biyografisine ilişkin yanlışlıklar ve dikkatsizlikler yapıldığı görülmektedir. Bu konudaki en güvenilir bilgiler kendisinin el yazısı ile doldurduğu kaynaklardadır. Bunlardan basılı olanlara gösterebileceğimiz, kısa fakat güvenilir bilgiler, Dr. Osman Nebioğlu'nun **Türkiye'de Kim Kimdir «Yaşayan Tanınmış Kimseler Ansiklopedisi»**ndedir. (İstanbul 1961 - 1962, s. 291, Nebioğlu Yayınevi). Adı geçen ansiklopedinin hazırlanması sırasında, Yayınevi tarafından gönderilen soru listeleri bizzat Fındıkoğlu tarafından doldurulmuştu. Bu kaynakta yer alan bilgiler, daha sonra yayımlanan aynı türdeki kitaplarda da, aynen ya da kısmen, kullanılmıştır.

Fındıkoğlu'nun hayatına ilişkin önemli bilgilerin çoğu, İktisat Fakültesi Özel Arşivindeki dosyalarında bulunmaktadır. Çe-

şitli tarihlerde kendisinin el yazısı ile doldurulmuş bulunan bu resmî belgeler ayrıntıları öğrenmemize olanak sağlamakta ve konuya aydınlık getirmektedir.

● 19.3.1938 tarihinde doldurarak imzaladığı bir fişte şu bilgiler yer almaktadır:

Doğduğu yer ve yıl	Tortum (1317)/1901
Evlendiği tarih	1937
İlk tahsilini nerede yapmıştır?	Erzincan, Hakkâri İbtidaileri
Orta tahsilini hangi mektepte yapmıştır?	Malatya İdadisi Kayseri Sultanisi Gelenbevi Sultanisi Sınıf 11 - 1921
Yüksek tahsilini nerede yapmıştır?	İstanbul Üniversitesi
Şahadetnamesinin tarih ve numarası	23 Eylül 1340
Tahsilini tamamlamak için hangi müesseselere devam etmiştir?	Istrasburg Üniversitesi Diploması
Ecnebi dillerinden hangilerini ne dereceye kadar bildiği	Asgari derecede Fransızca ve Almanca
Bilinen ecnebi diller nasıl ve nerede ve kaç yıllık tahsil ile öğrenilmiştir?	Istrasburg'da 5 yıllık emek
Telif ettiği eserler	Fransızca aile hakkında bir eser. Paris, 1936, 105 sf.
Tercüme ettiği eserler	Ahlâk Tecrübesi Sahibi: Rauh Devlet Matbaası 1937
Vazifenin adı	Üniversitede doçentlik
Maaş	45
Başladığı tarih	1933

Evvelki vazifeler Maarif Vekâletinde
3523 numaralı sicildedir.

Resmî veya gayri resmî cihetten maaşı var mıdır?	11.5.1937 emirnamesiyle Boğaziçi Lisesi Felsefe Muallimliği
Askerî vaziyeti	İhtiyat Zabıt Namzedi.

● Başka bir belgeden 10.VIII.1940 tarihinde askerlik vazifesini yapmak üzere Fakülteden ayrıldığını ve askerlik yaptığı yeri öğreniyoruz: Fırka 33. Topçu Alayı 43. Tb. III. Bl. 7 Takım Subayı. Kavaklı/Kırklareli.

● El yazısı ile doldurduğu bir belgede ailesine ilişkin bilgiler de vardır:

Babasının adı, doğum yeri ve yılı	Halil Fahri, Tortum 1860
Annesinin adı, doğum yeri ve yılı	Fatma, Tortum 1865
Evli ise eşinin adı, doğum yeri ve yılı	Efser, İzmir 1329
Evvelce nerelerde çalıştığı	Erzurum, Sivas, Ankara Liseleri Felsefe Muallimliğinde, Edebiyat Fakültesi Ahlâk ve Sosyoloji Doçentliğinde
Üniversiteye intisap tarihi	1933 Teşrinievvel 30
Doçentliğe tayin tarihi	Aynı
Doçentlik imtihanını verdiği tarih	18.2.1938.

● 15.9.1947 tarihinde Fakülteye yaptığı bir bildirimde, eşinin ve çocuklarının doğum tarihlerini veriyor:

Zevcem 1913, Emin 1940, Pınar 1942.

● 8.2.1948 tarihli bir yazıda «mazeret»ini bildirirken babasının ölümü konusunda bilgi verir:

«Pederimin 1331'de ölümü esnasında bendeniz 13 yaşında idim. Esasen ölüm, harp ve muhaceret ve felâket senelerinde Malatya'da vuku bulmuştu. Muhabere ve münakale imkânları yoktu. Sonra da Fransa'ya tahsile gittim».

● 21.4.1933 tarihini taşıyan Nüfus Hüviyet Cüzdanı Örneği şöyledir:

Aile ismi, yani lâkap ve şöhreti	Fındıkoğlu
Adı	Ziyaettin Fahri
Babasının adı	Halil Fahri
Anasının adı	Fatma
Doğum yeri	Tortum
Doğum tarihi	1317
Dini	İslâm
Medenî hali	Evli
Vilâyeti	İstanbul
Kazası	Fatih
Mahalle veya köyü	Pirinççi Sinan
Sokağı	Kalaycı
Hane No.	4
Cilt No.	2/77
Sahife No.	46
Ne suretle verildiği	Tebdilen.

● Fındıkoğlu'nun biyografisine ilişkin aşağıdaki noktaların da belirtilmesinde yarar görüyoruz:

- 15.VII.1946 tarihinde Rektörlükten Dekanlığa gönderilen bir yazıda, Fındıkoğlu'nun 15 Haziran 1946 tarihinde Boğaziçi Lisesi Felsefe Öğretmenliğinden çekildiği bildirilmektedir.
- Edebiyat Fakültesi Dekanlığının 2 Mayıs 1947 tarihli yazısında, «Z. F. Fındıkoğlu iki yıldan beri Fakülte de ders okutmadığından...» kaydı yer almaktadır.

- Üçüncü çocuğunun adı ve doğum tarihi ilgililere şöyle bildirilmiştir: Ali Halil, 1 Ocak 1949.
- Ağustos 1960 başlangıcında «Maden Kredi Bankası» İdare Meclisi Reisliğine getirilmiştir. Fakülte Yönetim Kurulunun konuya ilişkin kararından anlaşılacağına göre, Fındıkoğlu'nun yanı sıra, İ. Küçükömer, F. Ergin ve S. Ülgener de «İnkılâbı müteakıp Vilâyetçe tazvif» edilmişlerdi.
- Rektörlükten Dekanlığa gönderilen 2 Haziran 1972 tarihli yazıdan, Fındıkoğlu'nun Senato tarafından «İstanbul Üniversitesi Atatürk Devrimleri Araştırma Enstitüsü»nün asıl üyeliğine seçildiği anlaşılmaktadır.
- Rektörlüğün Millî Eğitim Bakanlığına gönderdiği bir yazıda, «...Z. F. Fındıkoğlu'nun 17.5.1973 tarihli dilekçe ile emekliye ayrılmak istediği İktisat Fakültesi Dekanlığından 25.5.1973 tarihli ve 5118 sayılı yazı ile bildirilmektedir» denilmiştir.

İktisat Fakültesinin Arşivinde yer alan Fındıkoğlu'ya ait üç özel dosyanın sonunda yer alan «Hizmet Belgesi»nde Fındıkoğlu'nun görev yerleri ve tarihleri konusunda ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır:

HİZMET BELGESİ

Vazifesi	Vazifeye başladığı tarih	V. den ayrıldığı tarih	Ayrılma sebebi
İstanbul Telgraf Merkezi Muhabere Memurluğu	1 Nisan 1338	Nisan 1338 sonu	Zam hasebiyle
» »	1 Mayıs 1338	Eylül 1339 sonu	Zam hasebiyle
» »	1 Ekim 1339	17 Eylül 1340	Terki vazife
Boşta	18 Eylül 1340	7 Aralık 1340	
Erzurum Erkek Lisesi Felsefe Muallimliği	8 Aralık 1340	23 Mayıs 1341	Dersi değişmiştir.
Erzurum Erkek Lisesi Devrei Saniye Fransızca Muallimliği	24 Mayıs 1341	Ağustos 1341 sonu	Nakil
Boşta	1 Eylül 1341	11 Ekim 1341	

Vazifesi	Vazifeye başladığı tarih	V. den ayrıldığı tarih	Ayrılma sebebi
Sivas Lisesi Felsefe ve İktisadiyat Muallimliği	12 Ekim 1941	Ağustos 1926 sonu	Naklen
Ankara Erkek Lisesi Edebiyat Muallimliği	1 Eylül 1926	Ekim 1927 sonu	Naklen
Ankara Kız Lisesi İktisadiyat Muallimliği	1 Kasım 1927	Eylül 1928 sonu	Naklen
Ankara Erkek Lisesi Felsefe ve İktisadiyat Muallimliği	1 Ekim 1928	Ağustos 1929 sonu	İstifa etmiştir.
Boşta	1 Eylül 1929	22 Ekim 1933	
İ.Ü. Edebiyat Fakültesi İktisadiyat ve Ahlâk Doçentliği	23 Ekim 1933	Mayıs 1934 sonu	Maaşının 40 liraya tanzili
» »	1 Haziran 1934	Ekim 1935 sonu	Maaşına zam
» »	1 Kasım 1935	Kasım 1937 sonu	Nakil
İ.Ü. İktisat Fakültesi Sosyoloji, Sosyal Siyaset ve Komün (Bilgisi) Doçentliği	1.12.1937	Mayıs 1938 sonu	Maaşına zam
» »	1.6.1938	Mayıs 1944 sonu	Maaşına zam
İ.Ü. İktisat Fakültesi Sosyoloji ve Sosyal Siyaset Kürsüsüne Profesör	1.6.1944	Temmuz 1958 sonu	Maaşına zam
İ.Ü. İktisat Fakültesi Sosyoloji ve Sosyal Siyaset Kürsüsüne Ord. Prof.	1.8.1958	6.6.1973	İsteği ile emekliye ayrılmıştır.

Emeklilik Hesap No. 01-178-54.

AKADEMİK KARIYERDEKİ İLERLEMELERİ

«Fındıkoğlu Bibliyografyası 1918-1958»e eklediği «Biyografik Bir Not»ta şu satırları okuruz: «...Z. F. 1930'da Fransa'ya gitmiş, 1934'de Strasbourg Üniversitesi Felsefe şubesini ikmal etmiş, aynı sene İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine İktisadiyat ve Ahlâk Doçenti tayin edilmiştir. Fakat bu vazifeye başladığından az müddet sonra Strasbourg'a dönerek hazırlanmakta olduğu doktora tezini 1935'te vermiş, 1936'da doktor ünvanı ile tekrar doçentlik vazifesine dönmüştür». (Adı geçen kitap, s. 94).

Özel dosyasındaki el yazısı ile doldurulmuş bir belgenin de gösterdiği gibi, 30 Ekim 1933 tarihi, Fındıkoğlu'nun hem Üniversiteye intisap, hem de doçentliğe tayin tarihidir. Aynı belgede yer alan «Doçentlik imtihanını verdiği tarih — 18.2.1938» ise, sonradan girilen doçentlikle ilgili işlemlerin bir aşaması olmaktadır. Kendisinin de belirttiği gibi, doçentliğe tayin ile doçentlik imtihanı arasındaki 5 yıl esnasında doktora tezini 1935 yılında vermiştir.

Özel dosyasındaki ayrıntılı bilgilere göre Fındıkoğlu'nun doçentlikten ordinaryüs profesörlüğe kadar akademik kariyerdeki ilerlemeleri şöyle olmuştur:

● 311 sayı ve 24.11.1937 tarihli kararla Edebiyat Fakültesi İçtimaiyat ve Ahlâk Doçentliğine atanan Fındıkoğlu'nun doçentlik dil imtihanının 5.11.1937'de yapılacağı kaydedilmektedir. Kessler, Köprülü ve Rustow'dan kurulu jüriye doçentlik tezi olarak 1935 yılında Fransa'da yayımlanan «**Essai La Transformation Du Code Familial En Turquie**» sunulmuştur. Aynı kitap, daha önce tamamlayıcı tez olarak Strasbourg Üniversitesine de sunulmuştu: «Thèse Complémentaire Pour Le Doctorat D'Etat, Présentée à la Faculté de l'Université de Strasbourg par A. Ziyaeddin Fahri». (Adı geçen kitabın iç ve dış kapağındaki açıklamalar).

Jüri üyelerinden Fuat Köprülü İktisat Fakültesi Dekanlığına gönderdiği 18.2.1938 tarihli yazıda «... eseri doçentlik imtihanına girmek için kâfi gördüğümü arz ederim» demektedir, A. Rustow ve G. Kessler de hazırladıkları raporlarda eseri kabule şayan bulmaktadırlar.

Dekanlığın 11.3.1938 tarihli yazısıyla Köprülü'ye öteki 2 rapor gönderilerek kendi raporuyla «tevhide suretiyle müşterek bir rapor tanzim etmesi» istenilmiş, Köprülü'nün 14.3.1938 tarihli yazısıyla Kessler'in raporunun «müşterek rapor» sayılmasını önermesi üzerine bu yolda işlem yapılmıştır.

Doçentlik imtihanının, tezin kabulünden sonraki aşamaları, tarihleri ve konuları şöyledir:

1. İlmî konferans ve kollokyum konusu: Sınıf Mücadelesinin Tarihçesi. 5.4.1938. (Bu aşamaya Hukuk Fakülte-

sinden de iki üye katılmıştır: S. S. Onar ve S. Gönen-say).

2. Deneme dersi konusu: İçtimai Siyasetin Esasları.
12.4.1938.

Dikkati çeken taraf, bütün yazışmalarda adaydan «doçent» diye sözedilmekte oluşudur. Mazbatada, okunamayan bir imza-nın yanısıra şu imzalar vardır: Ö. C. Sarc, A. F. Başgil, F. Köp-rülü, A. Rustow, F. Pelin, G. Kessler, A. Isaac.

● Profesörlük ünvanının Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tevcih edildiği o dönemde, Bakanlık 12 Şubat 1941 tarihli yazı-sıyla 22 doçente profesörlük ünvanını tevdi etmiştir. Bu 22 do-çent arasında Fındıkoğlu da bulunmaktadır. İktisat Fakültesi De-kanlığının 17.2.1941 tarihli yazısında «...Yedi senelik doçentlik mesainizin müsbet neticelerini nazarı itibara alarak...» sözleriyle olayın gerekçesi belirtilmiştir.

● Ordinaryüs profesörlüğe yükseltme işlemi, İstatistik Enstitüsü Müdürü Ö. C. Sarc'ın 1.4.1957 tarihli Dekanlığa müracaat yazısıyla başlamıştır: «Profesör Z. F. Fındıkoğlu en kıdemli profesörümüzdür ve profesörlüğü sırasındaki faaliyeti gerek ted-risat, gerek neşriyat sahasında pek verimli olmuştur.

Kendisini Kürsüsünde açık bulunan Ordinaryüslüğe namzet gösterdiğimi saygılarımla arz ederim».

Bu müracaat yazısı üzerine İktisat Fakültesi Profesörler Ku-rulunun 12 Mayıs 1958 tarihinde yaptığı toplantıda bir komisyo-na seçilen üyeler şunlardır: H. V. Velidedeoğlu, B. Darkot, H. Z. Ülken, Ö. C. Sarc ve Ö. L. Barkan.

Komisyonca hazırlanan raporun oylandığı 16 Haziran 1958 tarihli ikinci toplantıda oyların dağılımı şöyle olmuştur: 6 müs-bet, 2 müstenkif, 2 red. Böylece ordinaryüs profesörlüğe yüksel-tilen Fındıkoğlu'ya ilişkin karar, 19 Ağustos 1958 tarihli yazıyla «tensip» edilmiştir. Kararnamenin altında C. Bayar, A. Menderes ve C. Yardımcı'nın imzaları vardır.

İktisat Fakültesi Arşivindeki Fındıkoğlu'ya ilişkin dosyaların incelenmesiyle,

- Yurt içi ve yurt dışı gezileri
- Katıldığı bilimsel toplantılar
- Sağlık durumu ve hastalık raporları

gibi konularda da ayrıntılı bilgiler edinmek mümkündür.

Bizim üzerinde durduğumuz iki konu, dosyalarda yer alan bilgilerin değerlendirilmesi açısından ilginç noktaları ortaya koymaktadır:

1. Yabancı dil konusundaki sorulara verilen yanıtlarda Fındıkoğlu'nun alaycı tavrı ile tevazuunu birlikte buluyoruz. Bir yandan, «beş yıllık emek»ten söz ederken öte yandan «asgari derecede» dil bilgisinden söz etmesi başka türlü açıklanamaz. Kendisi, ileri yaşına rağmen, bildiği Fransızca ve Almancaya İngilizceyi de eklemişti.
2. «Hizmet Belgesi»nin başında saydığı «Muhabere Memurluğu»ndan önce yaptığı bir öğrenim olduğu gibi, memuriyet sırasında devam edip bitirdiği bir fakülte de vardır. «1920'de Posta-Telgraf Mektebi Âlisine girerek 1922'de oradan mezun olduktan sonra 1922-1925 arasında Edebiyat Fakültesi Felsefe Şubesini ikmal etmiştir». (Biyografik Bir Not).
3. «Hizmet Belgesi»nde yer alan bazı tarihlerde yanılmalar olduğu anlaşılmaktadır. (Örneğin profesörlüğe yükseltilme tarihi.)

İŞ ve DÜŞÜNCE DERGİSİ

Fındıkoğlu'nun yayın hayatı içinde «İŞ ve DÜŞÜNCE» dergisinin özel bir yeri vardır. 1934 yılında «İŞ» adıyla ve «Üç Aylık Ahlâk ve İhtimiyat Mecmuası» olarak yayına başlayan dergi, «Türkiye İktisadî ve İhtimâî İlimler Mecmuası» olarak «İŞ ve DÜŞÜNCE» adıyla 1973 Martında sona erer. Son sayı, Cilt XXXVIII, Sayı 277-278 işaretini taşımaktadır. Fındıkoğlu'nun 1958 yılı sonuna kadar (sayı 1-199) bu dergide yayımlanan yazılarının bir lis-

tesisi «**Fındıkoğlu Bibliyografyası**»nda görülebileceği gibi (s. 23-24, 36-54), «İŞ ve DÜŞÜNCE» dergisinin 191-192. ve 200. sayıları da dergide yer alan bütün yazıların bibliyografyasına ayrılmıştır.

Fındıkoğlu'nun yaşamının ayrılmaz bir parçası görünümünde olan «İŞ ve DÜŞÜNCE» dergisi 40 yıla varan yayın hayatı kadar, içeriği ile de fikir hayatımızın dikkate değer belgelerinden biri olmuştur.

YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULU GECE DERSLERİ

Giriş sınavında kendilerini şahsen tanıdığım Fındıkoğlu, 1940 yılında Şehzadebaşı'ndaki Yüksek Öğretmen Okulu'nun «Gece Dersleri»nde de görevliydi. 1944 yılında ben okulu bitirdikten sonra da Fındıkoğlu'nun uzun süre «Gece Dersleri»ni yürüttüğünü sanıyorum.

1943 yılında İstanbul'da yayımlanan «**Fransız İhtilâli ve Tanzimat**» adlı kitabının «Önsöz»ünde aydınlatıcı bilgilere rastlıyoruz: «Yüksek Muallim Mektebinde birkaç seneden beri yapmakta olduğum içtimaiyat musahabelerinden bir kısmını bugün neşretmeğe başlarken bu «Dersler»in hususiyeti hakkında birkaç söz söylemek istiyorum.

Yüksek Muallim Mektebinin Edebiyat Fakültesi talebesine ait olan bu dersler, diğer arkadaşlarımla yaptıkları dersler gibi, gerek talebe bakımından, gerek hoca gözüle Türkiye'deki yüksek tahsil sistemi içinde hususi bir manzara arz ediyor. Şöyle ki bir taraftan hoca, mevzu seçmek bakımından tam bir serbestiye maliktir. Edebiyat Fakültesinden başka arzu eden Fen Fakültesi talebelerinin de iştirak ettikleri bu dersler, dar bir felsefî ve sosyolojik mevzu inhisar etmeyip en geniş mânada yerli ve yabancı içtimai meseleler etrafında ceryan etmektedir. Diğer taraftan Yüksek Muallim Mektebi talebelerine, bu dersleri takip için hiçbir mecburiyet tahmil edilmiyor». (Adı geçen kitap, s. V).

Fındıkoğlu'nun kelimenin gerçek anlamında «Üniversitesi — Universitaire» karakterde bulunduğu «Gece Dersleri», bütün öğrenciler için zorunlu olan Prof. Sadrettin Celâl Antel'in uygulamalı pedagoji dersleri dışında en kalabalık gönüllü dinleyici top-

luluğunu Fındıkoğlu'nun ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın sohbetlerinde buluyordu.

Fındıkoğlu, 1936-1940 dönemini kapsayan 4 öğretim yılındaki ders konularını şöyle sıralamaktadır:

- I. Tarih felsefesi sistemlerine toplu bir bakış
- II. Fransa'da siyasî fırkalar ve iktisadî ceryanlar
- III. Türkiye'de siyasî fırkalar tarihçesi
- IV. Fransız İhtilâlinin izahı.

Liseye öğretmen ve yönetici yetiştiren, Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütünde önemli görevler alan kuşakları hayata hazırlayan Yüksek Öğretmen Okulu, Fakültelerde yapılan derslere ek olarak sürdürdüğü «Gece Dersleri» ile önemli bir görevi gerçekleştiriyordu. Bu bakımdan, Yüksek Öğretmen Okulunun Felsefe Bölümü dışında kalan öğrencileri de Fındıkoğlu'ya çok şeyler borçludurlar.

DÜŞÜNCE - EYLEM TUTARLIĞI OLARAK SOYADI İŞİ

Dergisine «Action» karşılığı «İŞ» adını veren Fındıkoğlu, hayatı boyunca, düşünceleriyle eylemleri arasında bir tutarlık kurmaya çalışmıştır. Bunun ilginç örneği, soyadı konusundaki düşünceleriyle eylemleridir. Ziya Gökalp'ın «Aile Adları» (Cumhuriyet, 18 Mayıs 1924) başlıklı yazısından esinlendiğini sandığımız görüşleri bir yandan Türkiye'deki uygulamaları etkilerken, bir yandan da Fındıkoğlu'yu bazı güçlüklerle karşı karşıya getirmiştir.

Soyadı konusunda bize daha da önemli görünen taraf, Fındıkoğlu'nun çevresini ve öğrencilerini etkilemesinin bir kanıtı olarak ortaya çıkan durumdur. Hocalarının sürekli açıklamaları ve savunmaları sonunda, öğretimde bulunduğu çeşitli kesimlerde soyadlarını değiştiren öğrencileri olmuştur. Bu konuda aşağıdaki örnekleri vermekle yetiniyoruz:

- Yüksek Öğretmen Okulundaki «Gece Dersleri»ni ilgilie izleyenlerden biri olan M. N. TÜZÜN, yasalara uygun olsa da geleneklere aykırı düşen soyadını KO-

DAMANOĞLU olarak değiştirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı olarak M. Nuri Kodamanoğlu şimdilerde «popularité»si olan bir kişidir.

- Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak Edebiyat Fakültesine devam eden Kemal ERKAN'ın soyadını TUZLUOĞLU olarak değiştirdiğini biliyoruz. Uzun yıllar öğretmenlik ve lise müdürlüğü yapmış olan Kemal Tuzluoğlu şimdi Kültür Bakanlığı Danışman Müfettişidir.
- Fındıkoğlu'nun I.Ü. Hukuk Fakültesinden öğrencisi olan Edremit Hukuk Yargıçısı Atif TAHMİSÇİOĞLU, öğrencilik yıllarında Atif UYGUR olarak biliniyordu. Hocasının etkisi altında soyadını değiştirerek eski aile adını almak gereğini duymuştur.
- İktisat Fakültesi öğrencilerinden, aynı nedenle, soyadını değiştirenlere örnek olarak Nursin ANEL gösterilebilir. Halen T.C. Ziraat Bankası Nişantaşı Şubesi Müdürü olan Nursin CERRAHOĞLU, öğrencilik yıllarımızın Nursin Anel'inden başka bir kişi değildir.

Bu örneklerle kendimizi de eklememiz gerekiyor. Rahmetli babamın, soyadı yasası çıktığı zaman kısa olduğu için seçip aldığı ÖZ, daha sonraki yıllarda yerini TÜTENGİL'e bırakmıştır. Biz, hem geleneğe uygun davranmak, hem de yöremizdeki «ZADE» görüntüsünden uzaklaşmak için, «OĞLU ile biten bir soyadı yerine «GİL» ile sonuçlanan bir soyadını yeğ tutmuştuk. Soyadımızda bütün ailecek yapılan değişiklik, Fındıkoğlu'yu sevindirdiği kadar onun eleştirisine de konu olmuştu.

Burada öğrencilerinden verdiğimiz örnekler dışında, sürekli olarak bu konuda yaptığı yayınların ve konuşmaların da büyük ölçüde etkili olduğunu sanıyoruz.

BASIN TARİHİMİZE AYDINLIK GETİREN ÇALIŞMALAR

Fındıkoğlu'nun basın hayatımızla iki yanlı ilgisi olmuştur. 1924 yılından başlayarak çeşitli gazete ve dergilerde sürekli ola-

rak yayında bulunduğu görülür. Bu gazete ve dergiler arasında Anadolu'nun ücra köşelerinde çıkanlar da vardır. «**Fındıkoğlu Bibliyografyası**»nda 1958 sonuna kadar yayınladığı «telif veya tercüme» yazılarının yer aldığı gazete ve dergiler basın hayatımızla olan ilgisinin ilk yanını göstermeye yeter:

• **Yazılarının yer aldığı gazeteler :**

Varlık (Sarıkamış), Son Telgraf, İstiklâl, Halk, Hâkimiyet-i Milliye (Ankara), Kızılırmak (Sivas), Ulus (Ankara), Cumhuriyet, Tasvir-i Efkâr, Yeni İstanbul, İnkılâpçı Gençlik.

• **Yazılarının yer aldığı dergiler :**

Anadolu, Mihrap, Muallimler Birliği (Erzurum), Meslek, Muallimler Birliği (Ankara), Felsefe ve İhtimaiyat Mecmuası, Türk Yurdu, Halk Bilgisi Haberleri, Hayat Mecmuası (Ankara), İş (ve Düşünce), Kültür Haftası, Yeni Türk, Ülkü (Ankara), İstanbul Baro Mecmuası, Siyasî İlimler Mecmuası, Hukuk Fakültesi Mecmuası, Değirmen, Millet (Ankara), Çığır (Ankara), Doğu (Zonguldak), Vergi ve Resimler Dergisi (İzmir), Çalışma (Ankara), Türk Folklor Araştırmaları, Bilgi, Türkiye İktisat Mecmuası, Sesimiz.

İstanbul dışında yayınlananların belirtilen yayım yeri, basınıla ilgisinin coğrafi dağılışını olduğu kadar kapsadığı geniş alanı da göstermektedir. Hemen ekleyelim ki bu listede sadece sürekli olarak yazdığı gazete ve dergilerin adları verilmiştir.

Basın hayatımızla ilgisinin ikinci yanı, basın tarihimizin bazı dönem ve yayınlarını tanıtmaya çabasıdır. Bir yandan «**Fındıkoğlu Bibliyografyası**»na her dönemin gazete ve dergileri için eklediği açıklamalar, bir yandan da yayınladığı veya yayına hazırladığı monografiler basın hayatımıza aydınlık getiren çalışmalar olmuştur. 1962 yılında İstanbul'da yayımlanan «**XIX. Asırda Türkiye Dışında Türk Gazeteciliği ve Tarsûsîzâde Münif Bey. Hayaatı ve Neşrettiği Gazeteler (1873-1930)**» çığır açıcı bir monografidir.

«**Auguste Comte ve Ahmet Rıza**» adlı broşürün (İstanbul 1962) altıncı sayfasında yer alan 3 sayılı dipnotu bize bir ipucu vermektedir: «Yakında neşrini düşündüğümüz bir monografide

«Meşveret»i her cephesiyle tanıtmak istiyoruz. Türkiye dışındaki Türk gazetecilik tarihini, bir bakıma dünya matbuat tarihini ilgilendiren «Meşveret» monografisi, dolayısıyla «Ahmet Rıza ve Pozitivizm» meselesini de aydınlatacaktır». Fındıkoğlu'nun sözkonusu ettiği «**Meşveret Monografisi**»nin metrûkâtı arasında bulunup bulunmadığı hususu bilgimizin dışındadır. Sayın Efser Fındıkoğlu'nun konuyla ilgilenmesi temenniye değer.

ERZURUM BELEDİYESİNİ ve ATATÜRK ÜNİVERSİTESİNİ BEKLEYEN GÖREVLER

Tortum ilçesinin Üngüzek köyünde doğan Fındıkoğlu, yaşamı boyunca Erzurum ili ile ve Erzurumlu hemşerileriyle sıkı ilişkiler içinde bulunmuştur. Sadece kişisel planda kalmayan bu ilişkilerin zaman zaman dernek çalışmasına dönüştüğü, kendisini arka planda göstermeye özel bir itina gösteren Fındıkoğlu'nun bu tür çalışmaların motörü ve kalbi olduğu bilinmektedir. Dergisinde bu konulara sayfalar vermiş, kitap ve araştırmalarının bazısını beldesinin sorunlarına ayırmıştır. İstanbul'da giriştiği «Erzurum Talebe Yurdu» çalışmalarının yanı sıra «Tortum Kalkınma Derneği» vasıtasıyla doğduğu yöreye uzattığı hizmetler, dikkate değer bir «sosyolog»u ortaya koymaktadır.

«İŞ ve DÜŞÜNCE» dergisinde yer alan (Sayı 274, s. 37, Haziran 1971) bir duyurusu bu konuda bize bir fikir verebilir: «Erzurumlular! Tortum Kazasında çay kenarında bir (Orta Mektep Talebe Yurdu) arsasını temin eden, plan üzerine temellerini de atan (Dernek) ve Tortum Halkı üç yıldır bekliyor. Kazanın 64 köyü daha ne kadar bekleyecek? Tortum Kalkınma Derneğine ve Talebe Yurduna yardım edin».

Erzurum ve çevresi konusundaki kitaplarından ilk akla gelenler, babası «Bayburt Kadısı Fındıkoğlu Halil Fahri'nin ruhuna» bağışladığı «**Bayburtlu Zihni**» (İstanbul 1950, ikinci baskı), Dr. Kadioğlu Ahmet takma adıyla yayımladığı «**Erzurum'da Kooperatifçilik**», Tortum Kalkınma Derneği'nin 9 sayılı yayını olan ve gelirleri adı geçen derneğe bırakılan «**Doğu Kalkınması ve Erzurum Şehirleşmesi İle İlgili Sosyolojik Meseleler**» (İstanbul 1969) dir.

Erzurum'da bir üniversite kurulması fikrini desteklemiş, Atatürk Üniversitesi'nin gelişmesini de ilgiyle izlemişti. Bu ilginin somut kanıtlarından biri de «kütüphane»sini bu Üniversiteye bağışlamış olmasıdır. Atatürk Üniversitesi Rektörlüğünün, 218 sayfalık bir listeye ekli olarak bize yolladığı 1.7.1974 gün ve 670/432 sayılı yazıda şu satırlar da vardır:

«50 yıldan beri Fakültenize, dolayısıyla memleketimizin ilmine, memleketimizin kültürüne büyük ve değerli hizmetleri geçen Sayın Ord. Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri FINDIKOĞLU hocamız, çok kıymetli kitaplığını Üniversitemize hibe etmişlerdir. 10774 kitap ve periyodikten müteşekkil bu değerli koleksiyon, «Ord. Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu Bağış Kitaplığı» ismi altında Merkezî Kütüphanemizin bir salonunda istifadeye arz edilmek üzere dir.

Bu koleksiyonun, ilk fırsatta baskılı bir kataloğunu yapmak en büyük arzumuzdur. Bu bir arzu olduğu kadar da gerçekten bir zarurettir. Bunu gerçekleştirdiğimizde size ayrıca takdim edilecektir. Bu mutena ve müstesna koleksiyonun şimdilik 218 sayfalık bir listesini göndermek suretiyle, İşletme Fakültemiz Asistanı Halil Çivi ile izhar buyurduğunuz arzunuzu yerine getirmiş oluyoruz».

Bağış Kitapları Listesinde 10738 kitap, süreli yayın ve ayrı basımla «mükerrer olan» 437'sinin adları yer almıştır. Basılması arzu edilen «katalog»un son aşamada bulunduğunu umuyoruz.

Seçim öncelerinde Fındıkoğlu, milletvekilliği ya da senatörlük konularında Erzurum kentinin yetkili organlarından adaylık önerileri alırdı. Bu amaçla kendisini ziyaret eden «heyet»ler de olmuştur. Üniversitedeki çalışmalarını her şeyin üstünde tutan Fındıkoğlu, bu içtenlik dolu önerileri nezaketle reddetmesini bilmiştir. Onun için sadece parlamenter olmak değil, bakan olmak bile işten değildi.

Ölümünden sonra, Erzurum Belediyesini ve Atatürk Üniversitesi'ni, onun adını gelecek kuşaklara aktaracak bazı görevlerin beklediğine inanıyorum. Erzurumlu'lar bu büyük «DADAŞ» larını unutmadıklarını tezelden göstermelidirler.